

Rijeka kroz povijest

Iako se u širem području grada mogu pronaći tragovi naselja iz paleolita i neolita, najranijim naseljima na današnjem području grada se smatraju keltska *Tarsatika* na Trsatskom brdu i naselje *Tarsata* ilirskog plemena Liburna, u prirodnoj luci na obali.

U doba rimskog cara Cezara Oktavijana, naselje se pomiče bliže moru, na desnu obalu ušća rijeke Rječine u Kvarnerski zaljev, na mjesto na kojem se nalazi današnji Stari grad. Iz tog razdoblja datiraju brojni arheološki nalazi - temelji rimskih bedema, zidovi zgrada, ostatci termi i rimskih vrata.

Poslije pada Zapadnog rimskog carstva, u 5. stoljeću, grad je bio pod vlašću država Ostrogota, Bizantskog carstva, Lombarda, Franaka, Hrvata i Mađara. Nakon 4. stoljeća sv. Vid postaje svetac zaštitnik grada, pa se današnja Rijeka spominje pod imenom - *Terra Fluminis sancti Sancti Viti* ili na njemačkom - *Sankt Veit am Pflaumb*. U srednjem vijeku Rijeka ima hrvatsko ime – Rika Svetog Vida.

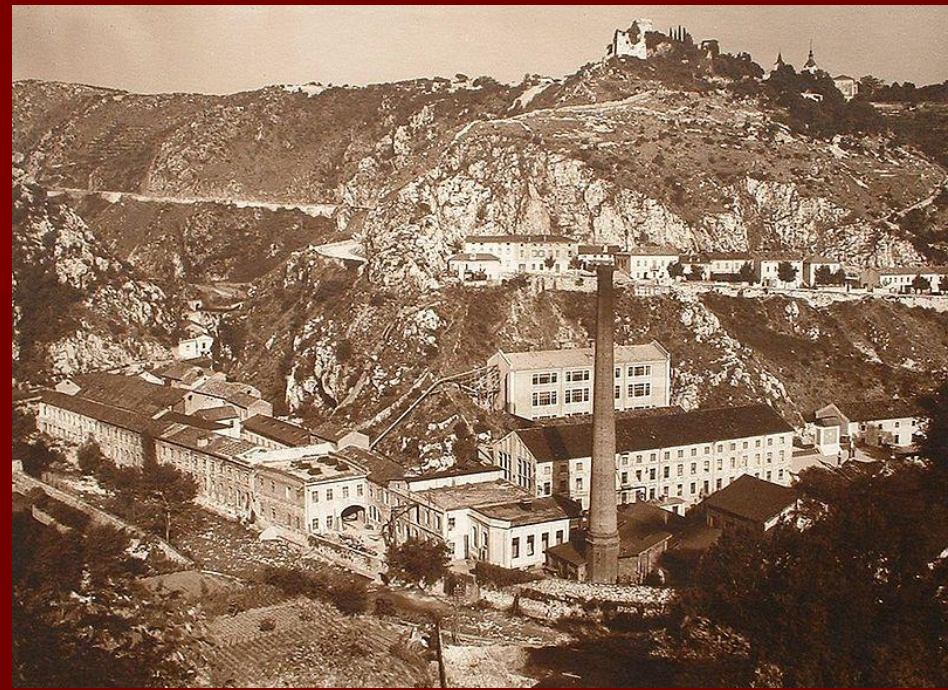
Dolaskom Hrvata počinje se formirati novo naselje. Prvo spominjanje srednjovjekovnog naselja potječe iz prve polovice 13. stoljeća, kada se u povijesnim izvorima spominju dva naselja: Trsat, na uzvišenju na lijevoj obali Rječine, na mjestu liburnskog Naselja Tarsa i Rijeka, na obali na mjestu rimske Tarsatike. U 14. stoljeću Rijeka je posjed Devínska gospode, knezova Krčkih - Frankopana, obitelji Valze, a od 1466. godine je u posjedu Habsburgovaca.

- U 17. stoljeću uslijed čestih turskih provala i dugotrajnih sukoba uskoka sa Mlečanima prestaje zlatno doba riječke trgovine. Nakon Velikog turskog rata prestaju turske provale i počinje novo jačanje Rijeke kao važnog trgovačkog središta, pa je 1719. austrijski car Karlo VI. proglasio Rijeku slobodnom lukom. Ojačala Ugarska uskoro počinje iskazivati pretenzije prema Rijeci kao svom izlazu na more. U 18. stoljeću se ispod Trsata javlja novo naselje - današnji Sušak. Na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće Rijeka je neko vrijeme bila pod francuskom upravom u sklopu Ilirskih provincija. Od Francuza je oslobođena 1813. godine.

Grad je 1848. godine imenovanjem bana Josipa Jelačića za guvernera Rijeke izravno pripojen Banskoj Hrvatskoj. Hrvatsko-mađarska borba za Rijeku unutar Monarhije je završena 1868. kada je dodatkom na Hrvatsko-ugarsku nagodbu, tzv. *Riječkom krpicom*, Rijeka kao *corpus separatum*, tj. izdvojeno tijelo došla pod izravnu upravu mađarske vlade. Mađarska ubrzano razvija Rijeku u svoj najveći pomorsko-lučki centar. Osim luke, 19. stoljeće je doba velike gradnje u gradu. Izgrađena je Tvornica papira - Hartera (1821.), osnovana je Narodna čitaonica (1850.), u rad je puštena prva plinara (1852.), na Mlaci je utemeljena rafinerija nafte (1882.), a iste godine Rijeka dobiva modernu kanalizaciju. Od 1899. Rijekom vozi električni tramvaj.

Hrvatska je u prvom svjetskom ratu bila u sastavu Austro-Ugarske, a Hrvati su se borili kao austro-ugarski vojnici.

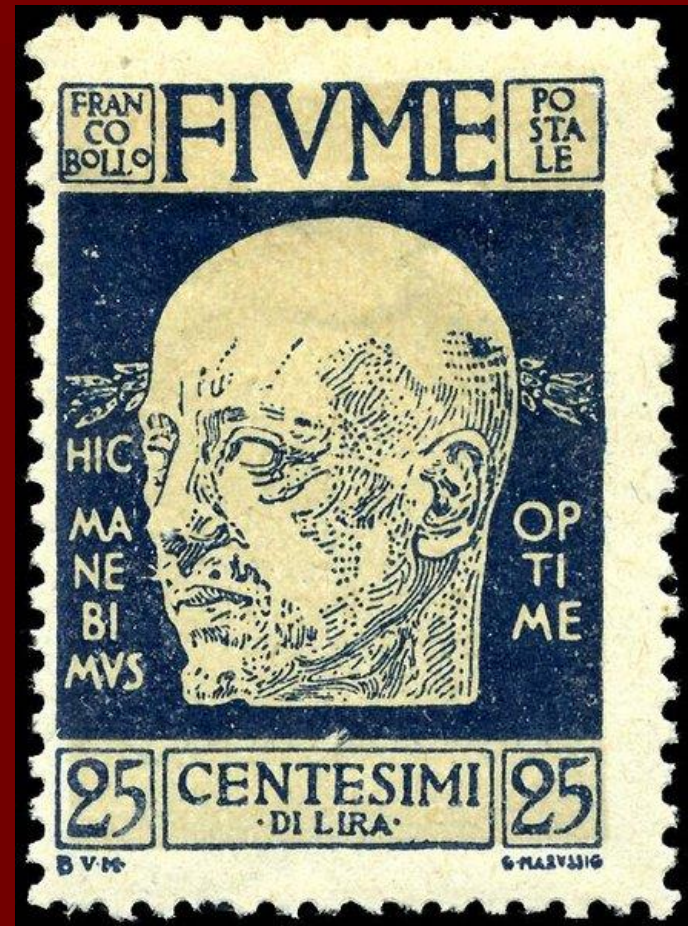
Nakon raspada Austro-ugarske 1918., Rijeka i Sušak ulaze u sastav Države Slovenaca, Hrvata i Srba, no već u studenom Rijeku okupira vojska Kraljevine Italije. Isti mjesec u grad ulaze britanske, francuske i američke trupe koje su u gradu trebale ostati do utvrđivanja statusa grada tijekom 1919. na Pariškoj mirovnoj konferenciji. D'Annunzio je potom ušao u grad i prisilio britanske, francuske i američke okupacijske trupe na povlačenje.

Italija je uskoro započela blokadu Rijeke, a D'Annunzio je nakon toga proglasio Talijansku upravu za Kvarner.

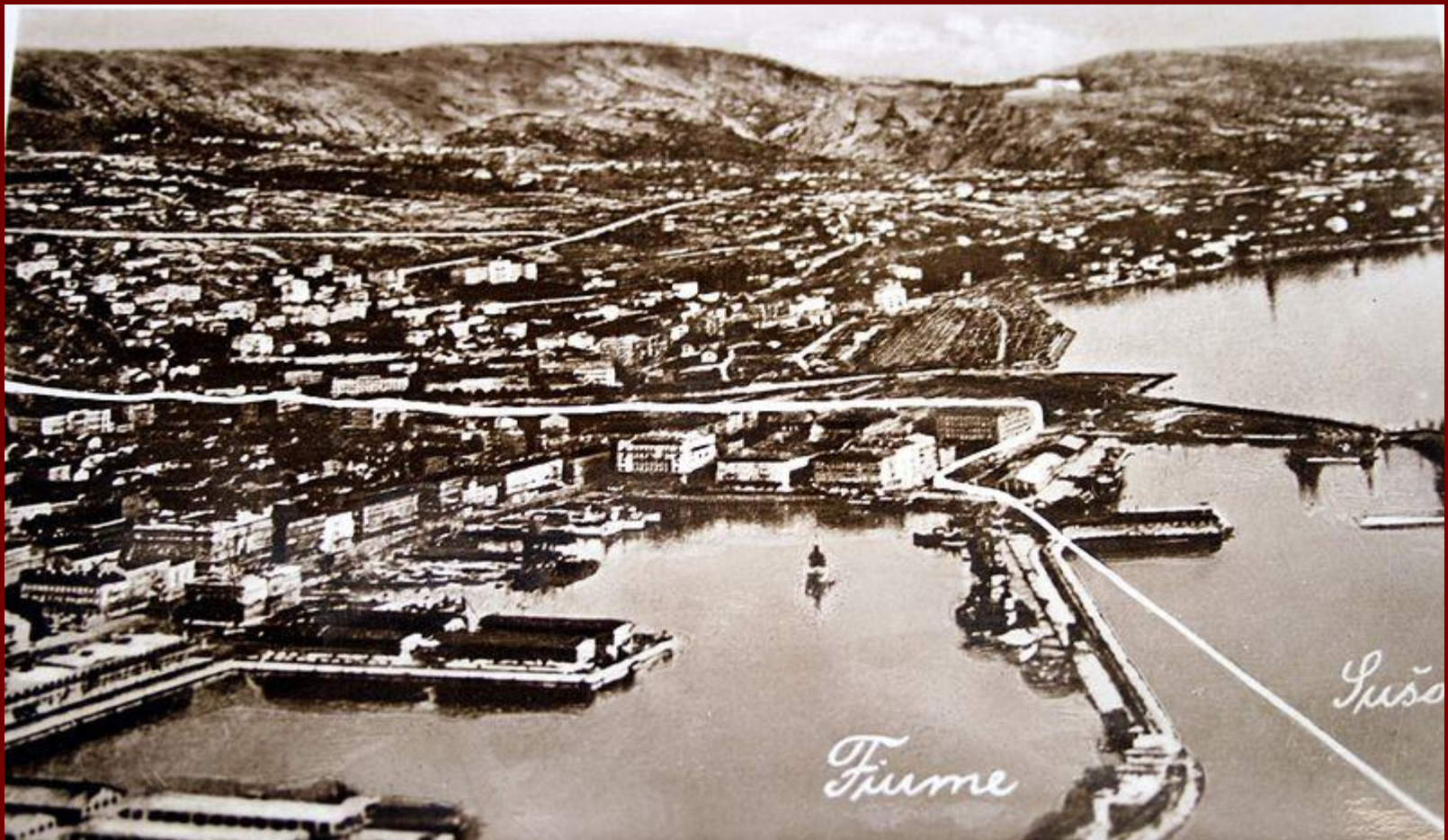
Vlada u Rimu je osudila

D'Annunzijev čin i ogradila se od njegovog režima, ali nije ništa učinila da ga ukloni s vlasti.

Delegacija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca je uz znatnu potporu SAD-a uspijevala odoljeti pritiscima do kraja godine, ali je 12. studenog bila prisiljena na potpisivanje Rapallskog ugovora s Italijom, po kojemu je Rijeka trebala postati neovisna država - Slobodna Država Rijeka.

- Kako D'Annunzio nije priznavao Rapallski ugovor, odgovorio je objavom rata Italiji. Nakon što su brodovi talijanske mornarice bombardirali Rijeku (*Krvavi Božić*), D'Annunzio u prosincu 1920. predao grad Talijanima, koji su ga u siječnju 1921. po drugi put okupirali.

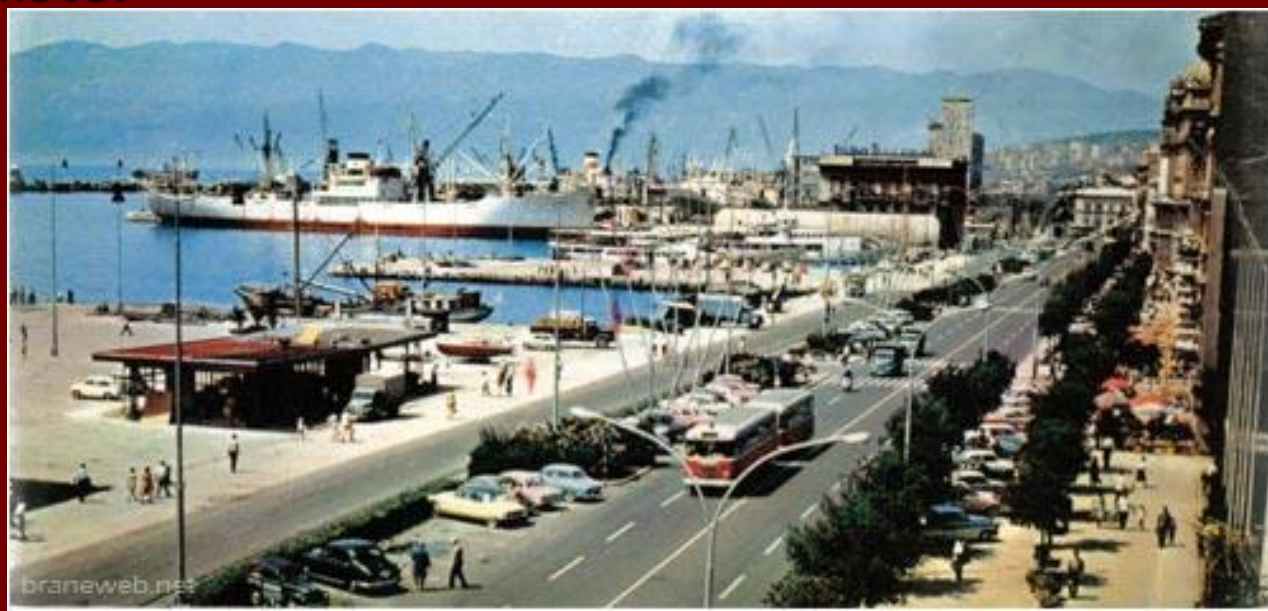
■ Period diplomatskih trzavica između Kraljevine Italije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca završile su 27. siječnja 1924. potpisivanjem Rimskog sporazuma kojim je Rijeka pripala Italiji, a Sušak Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, sa zajedničkom upravom nad lukom. Formalna talijanska aneksija Rijeke 16. ožujka 1924. označila je dvadesetogodišnje razdoblje fašističke vlasti i politiku prisilne talijanizacije hrvatskog stanovništva. Rijeka ubrzano ekonomski propada i postaje periferni gradić, dok Sušak ubrzano raste sa osloncem na široko zaleđe. Rijeka je uz susjednu Istru, prva u svijetu pružila otpor fašizmu, dok je u Drugom svjetskom ratu bila dio antifašističkog fronta.

- Poslije završetka rata, prema zaključcima Mirovne konferencije u Parizu 1946. godine, a koja je dovela do potpisivanja Pariških mirovnih ugovora u veljači 1947., Rijeka je vraćena u okvire države Jugoslavije. Godine 1948. gradovi Rijeka i Sušak su udruženi u jedinstveni grad Rijeku, koji započinje ubrzani razvoj

- Nakon obnove, Rijeka je preuzela funkciju glavne luke Jugoslavije, dok se u industrijskoj proizvodnji obnavljaju industrijske grane važne za Rijeku: brodogradnja, proizvodnja papira, brodskih uređaja i motora, potom kemijska (rafinerija nafte, koksara) i tekstilna industrija. Paralelno s industrijskim razvojem, Rijeka je postala središte šire regije. Povećao se i broj stanovnika grada, pa se od početka 1960-ih grade nove gradske četvrti. Na obližnjem otoku Krku 1970. godine otvara se riječka zračna luka. A tri godine poslije, 1973. godine, Rijeka dobiva sveučilište.

- Nakon osamostaljenja Hrvatske 8. listopada 1991., jedinice Jugoslavenske narodne armije su početkom prosinca napustile Rijeku i time je započeo proces demilitarizacije grada. 2005. Grad Rijeka je preuzeo prostor bivše vojarne "Trsat", čime je postao gotovo u potpunosti demilitariziran grad. Na području bivše vojarne izgrađen je sveučilišni kampus. Godine 1992. ukinuta je općina Rijeka, a umjesto nje nastaju gradovi Rijeka, Kastav, Bakar i Kraljevica i općine Viškovo, Kostrena, Čavle, Jelenje i Klana. Rijeka je postala sjedište Primorsko-goranske županije.

↔ Jeste li znali? ↔

- Da Rijeka spada u red malobrojnih gradova koji su imali svoj novac. Čak su neke od prvih, uglavnom malih i katkad "neuglednih" novčanica, Karantana iz razdoblja 1848.-1850., postale prava rijetkost i iznimno su dragocjene, budući da su sačuvane u tek pokojem teško dostupnom primjerku. Oni su pušteni u optjecaj 1848. godine, kao zamjensko sredstvo plaćanja za sitan novac, kada i u drugim dijelovima Austrije, tj. okupiranim dijelovima Hrvatske, npr. u Bakru. Ti jednostrano tiskani bonovi imaju sva obilježja onovremenog novca i izrijeком su riječki i s riječkim obilježjima. Bili su u optjecaju samo nekoliko godina, a potom su povučeni i gotovo svi uništeni.

↔ Jeste li znali? ↔

- Da je Rijekom svojedobno vozio električni tramvaj i trolejbus?

↔ Jeste li znali? ↔

- Da je predsjednik SAD-a Woodrow Wilson predložio Rijeku za središte Lige Naroda?

Izvori

- www.wikipedia.org
- <http://www.braneweb.net/rijeka2.html>
- <http://www.rijeka.hr>
- P.Trinajstić: Rijeka, nepresušno vrelo

Vana Padjen.8.a 2011.